

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**מסמך רקע בנושא:
מסורבות גט בישראל –
מתוקן**

מוגש לוועדה לקידום מעמד האשה

כתיבה: אורלי לוטן, עובדת מחקר ומידע

כ"ו חשון תשס"ו
28 נובמבר, 2005

אישור: הודיה קין, ראש צוות
עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 649 6016

פקס: 02 - 649 6103

www.knesset.gov.il/mmm

מבוא

מסמך זה, המוגש לחה"כ ענבל גבריאלי, יו"ר הוועדה לקידום מעמד האשה, הוא המשך למסמך קודם, מ-3 במרס 2005, בנושא הטיפול בעגונות ובמסורבות גט. במסמך מוצגים נתונים עדכניים על מספר מסורבות הגט בישראל ודיון מורחב על הסיבות לסרבנות גט, בהתמקדות בתופעת הסחטנות הקשורה אליה, ומפורטים הכלים העומדים לרשות מסורבות הגט והצעות שהועלו לפתרון הבעיה.

1. היקף התופעה

היקף תופעת סרבנות הגט שנוי במחלוקת הנובעת מהגדרת המושג "מסורבת גט".

לפי בתי-הדין הרבניים, בהגדרה של "מסורבות גט" נכללים תיקי תביעות גירושין פעילים שניתנה בהם אחת או יותר משתי ההחלטות חיוב גט או כפיית גט, או שהוטלו סנקציות נגד סרבני הגט, ואף שחלפו יותר משלושה חודשים ממתן החלטה, התיק עדיין פעיל וטרם ניתן גט. עד חודש אוגוסט 2005 היה מספר התיקים בהגדרה זו 135.¹ בבדיקה קודמת, שנעשתה בחודש מרס 2005, נמסר כי בסוף שנת 2004 היה מספר התיקים של מסורבות גט 238.² מספר התיקים של מסורבות גט שבהם ניתן גט בין סוף חודש דצמבר 2004 ותחילת חודש ספטמבר 2005 הוא 102 (תיק אחד נסגר – בעקבות הסכמה על שלום בית או בשל מות אחד מבני-הזוג).³ לדברי מר אהרון מונסה, יועץ למנכ"ל בית-הדין הרבני, ברוב המקרים שימש איום בהפעלת סנקציות על הבעל גורם מרתיע, והגט ניתן בלי שהיה צורך להפעיל את הסנקציות הקבועות בחוק.⁴

בדוח מבקר המדינה 54ב, לשנת 2003, נקבע כי הגדרת בתי-הדין הרבניים ל"מסורבת גט" היא מצמצמת מדי, שכן בחוק נקבע כי לא משנה "אם נקטה בפסק-הדין לשון של כפייה, חובה, מצווה, הצעה או לשון אחרת", ומכאן שגם נשים שניתנה בעניינן רק המלצה, הצעה וכיוצא באלה הן מסורבות גט.⁵

גם בארגונים הפועלים למען מסורבות גט סבורים כי הגדרת בתי-הדין הרבניים היא הגדרה מצמצמת מדי, וכי מסורבת גט היא כל אשה שבעלה מסרב לתת לה גט או שכורך את הסכמתו לתת לה גט בתנאי.⁶ לפי הגדרה זו מספר מסורבות הגט בישראל גדול במידה ניכרת מהמספר שהרבנות מציגה, ומדובר בכמה אלפים.

לדברי ד"ר רות הלפרין-קדרי, ראש מרכז רקמן לקידום מעמד האשה באוניברסיטת בר-אילן, מחישוב סטטיסטי על בסיס נתונים מסקר שנערך במרכז בחודש יוני 2004 עולה כי קרוב ל-100,000 נשים

¹ אהרון מונסה, יועץ למנכ"ל בתי-הדין הרבניים, מכתב, 1 בספטמבר 2005.

² אהרון מונסה, יועץ למנכ"ל בתי-הדין הרבניים, מכתב למשה ברדה, עובד מחקר ומידע, 1 במרס 2005.

³ אהרון מונסה, יועץ למנכ"ל בתי-הדין הרבניים, שיחת טלפון, 5 בספטמבר 2005.

⁴ ש.ם.

⁵ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הטיפול בעגונות ובמסורבות גט, כתב משה ברדה, 3 במרס 2005.

⁶ ש.ם.

בישראל היו נתונות או עודן נתונות במצב של סרבנות גט. הסקר עצמו לא הצביע על שונות סטטיסטית מובהקת בין קבוצות אוכלוסייה שונות בישראל – בפרט רמה סוציו-אקונומית ופריפריה מול המרכז.⁷

2. תופעת הסחטנות במתן הגט

עד היום לא נערך מחקר לבדיקה שיטתית ומקיפה של הסיבות לסירוב של גברים לתת גט לנשותיהם. עם זאת, מהסקר של מרכז רקמן, וכן מתיעוד של מקרי סרבנות ומשיחות עם גורמים המטפלים במסורבות גט, עולה כי יש שלושה מניעים עיקריים לסרבנות – אלימות, נקמה ובעיקר ניסיונות לסחוט את הנשים, בפרט בתחומי ממון וזכות על הילדים.⁸ נוסף על כך, אומנם ידועים מקרים שבהם נשים מסרבות לקבל גט מבעליהן, אך סרבנות של גברים היא נפוצה יותר.⁹ פרק זה יתמקד בתופעה של סחיטת נשים תמורת מתן גט.

ההלכה היהודית מתירה לבעל להתנות מתן גט לאשתו בתנאי סביר. בפועל, מתן האפשרות להתנות את מתן הגט מגביר את כושר המיקוח של הבעל בסכסוכי גירושין ופותח פתח לסחטנות אשר פעמים רבות מובילה לשלילת זכויות ממוניות ואישיות של האשה והילדים, המגיעות להם מכוח המשפט האזרחי.¹⁰ ד"ר רות הלפרין-קדרי מכנה את הדרישה מהאשה לוותר על זכויותיה, שבמקרים רבים מקבלת גיבוי מבית-הדין, סחטנות גלויה. לדבריה, לצד הסחטנות הגלויה מתקיימת גם סחטנות סמויה, אשר מתבטאת בכך שנשים רבות מוותרות על זכויות עקב השלמתן עם נחיתותן המשפטית.¹¹

⁷ מרכז רקמן לקידום מעמד האשה, אוניברסיטת בר-אילן, מסורבות גט בישראל, הצגת ממצאי סקר במסגרת דיון בוועדה לקידום מעמד האשה לרגל יום העגונה הבין-לאומי, 23 במרס 2005; ד"ר רות הלפרין-קדרי, ראש מרכז רקמן, מצגת, התקבלה ב-29 באוגוסט 2005; ד"ר רות הלפרין-קדרי, ישיבת הוועדה לקידום מעמד האשה, 23 במרס 2005.

⁸ שם, וכן: עו"ד בת-שבע שרמן, יו"ר הוועדה המשפטית של קואליציית "עיקר" ומנהלת ארגון "יד לאשה", ישיבת הוועדה לקידום מעמד האשה, 23 במרס 2005, ומסורבות גט – הסחטנות הגלויה והסמויה, דף עמדה; סוזן וייס, "בשלוש דרכים האשה מתגרשת", ארץ אחרת 13, 2002, עמ' 42-47; סופיה רוך-מוריה, "רשמים מהפעילות למען נשים מסורבות גט", מקור ראשון, 18 ביולי 2003; עמותת "מבוי סתום", דף מידע – עובדות על העגונה ומסורבת הגט.

⁹ אתר האינטרנט עתים – ייעוץ ומידע במעגל החיים היהודי, www.itim.org.il, "עגינות וסרבנות גט", כניסה: 4 בספטמבר 2005.

¹⁰ עו"ד רוברט ליכט-פטרן, גט על-תנאי – ראשי פרקים, התקבל מקואליציית "עיקר"; טוענת רבנית רחל לבמור, "גירושין, סירוב גט והסכם למניעתו – עובדות מהשטח", צהר 20, 2005, עמ' 83-91, באתר האינטרנט http://www.kipa.co.il/upload/users_files/1094.PDF, כניסה: 4 בספטמבר 2005.

¹¹ עו"ד בת-שבע שרמן, יו"ר הוועדה המשפטית של קואליציית "עיקר" ומנהלת ארגון "יד לאשה", דף עמדה: מסורבות גט – הסחטנות הגלויה והסמויה.

2.1 היקף התופעה

בסקר של מרכז רקמן לקידום מעמד האשה שבאוניברסיטת בר-אילן על מסורבות גט בישראל¹² עלו הממצאים האלה:

- 19% מכלל הנשים שחוו תהליך גירושין ציינו כי בשלב מסוים סירב הבעל לתת להן גט;
- 7% מכלל הנשים שחוו תהליך גירושין ויתרו על הגירושין בשל סירוב הבעל;
- 16% מכלל הנשים שעברו תהליך גירושין דיווחו כי הבעל הציב להן, כתנאי למתן הגט, דרישות החורגות מהחוק בכל הקשור לחלוקת הרכוש המשותף שנצבר במהלך הנישואין, לחזקה על הילדים ולתשלום מזונות הילדים;
- קרוב ל-40% מכלל הנשאלות בגיל 25 ומעלה ציינו כי הן מכירות אשה אחת או יותר בסיטואציה של הליך גירושין שנכלל בו מרכיב של סחטנות וסרבנות;
- 19% מכלל הנשאלות בגיל 25 ומעלה ציינו כי הן מכירות נשים המבקשות להתגרש אולם אינן נוקטות צעדים מכיוון שהן יודעות מראש שהבעל יסרב או שייאלצו לשלם או לוותר על רכוש.

2.2 מעורבות בתי-הדין הרבניים

שני הגופים המעורבים על-פי רוב בדיון בתביעות גירושין הם בית-הדין הרבני ובית-המשפט לענייני משפחה. באופן עקרוני, גט יכול להינתן רק דרך בית-הדין הרבני, ואילו ענייני רכוש ומשמורת על הילדים יכולים להידון בשתי הערכאות. מקום הדיון נקבע לפי המקום שבו הוגשה התביעה לראשונה. ההבדלים בתפיסת העולם בין שני בתי-הדין מביאים לתוצאות שונות בחלוקת הרכוש: בית-הדין הרבני נוטה לפסוק לאשה ולילדים סכומים נמוכים מאלה שהיו נפסקים להם בבית-המשפט לענייני משפחה.¹³

מכיוון שכך, אחת הדרישות שבעלים דורשים מנשים כתנאי למתן גט היא **העברת הדיון בענייניהן מבית-המשפט לענייני משפחה לבית-הדין הרבני**. במקרה קיצוני אחד אף בוטל גט שניתן לאשה לאחר שפנתה להליכי שיפוט כלליים.¹⁴

לדברי עו"ד סוזן וייס, שהיא גם טוענת רבנית, במאמר שפרסמה בשנת 2002 בנושא מעורבות בתי-הדין הרבניים בישראל בסרבנות גט של גברים,¹⁵ בתי-הדין הרבניים עצמם מפעילים סחיטה על הנשים

¹² מרכז רקמן לקידום מעמד האשה, אוניברסיטת בר-אילן, מסורבות גט בישראל, הצגת ממצאי סקר במסגרת דיון בוועדה לקידום מעמד האשה לרגל יום העגונה הבין-לאומי, 23 במרס 2005; ד"ר רות הלפרין-קדרי, ראש מרכז רקמן, מצגת, התקבלה ב-29 באוגוסט 2005; ד"ר רות הלפרין-קדרי, ישיבת הוועדה לקידום מעמד האשה, 23 במרס 2005.

¹³ טוענת רבנית רחל לבמור, "גירושין, סירוב גט והסכם למניעתו – עובדות מהשטח", **צהר** 20, 2005, עמ' 83–91, באתר האינטרנט http://www.kipa.co.il/upload/users_files/1094.PDF; סוזן וייס, "בשלוש דרכים האשה מתגרשת", **ארץ אחרת** 13, 2002, עמ' 42–47.

¹⁴ הגב' רחל עזריה, נציגת ארגון "מבוי סתום", ישיבה משותפת של הוועדה לענייני ביקורת המדינה והוועדה לקידום מעמד האשה, 4 ביולי 2005.

¹⁵ סוזן וייס, "בשלוש דרכים האשה מתגרשת", **ארץ אחרת** 13, 2002, עמ' 42–47.

בתיקים של סרבנות גט, בהסתמכם על יסודות הלכתיים מפורשים בדבר זכותו של הבעל להתנות תנאים למתן גט. עו"ד וייס מביאה את עמדת הרב אלישיב, מנהיגו הרוחני של הפלג הליטאי בציבור החרדי, כי אסור לכפות גט על בעל שמציב לאשתו תנאים מסוימים תמורתו, גם אם התנאים קשים ולא סבירים. לדבריה, במקרים שהיתה עדה להם נכללו בתנאים אלה ויתור על זכויות משמורת, ויתור על החלק הגדול יותר ברכוש המשותף או על כולו, ויתור על מזונות הילדים או על חלקם, ויתור על חובות שנצברו בגין מזונות הילדים, מכירת הבית המשותף לפני קבלת הגט ועוד. לעתים הבעל מתנה מפורשות את הסכמתו לתת לאשה גט בעיכוב התעודה למשך תקופה מסוימת כדי להבטיח שהאשה תמלא אחר תנאי הגירושין שהציב.

במאמרה הצביעה עו"ד וייס על כך שתשלום לבעלים סרבני גט נעשה גם בכספי ציבור: חובות בעלים למוסד לביטוח לאומי בגין מזונות שהמוסד לביטוח לאומי שילם במקום הבעל ותשלום הבטחת הכנסה לאמהות גרושות עם ילדים שוויתרו על זכותן לקבל מזונות מהבעל. לפי עו"ד וייס, חלק מהטוענות הרבניות מתארות דיונים שבהם בתי-הדין הרבניים והבעלים לחצו על האמהות לוותר על זכותן למזונות הילדים בטענה שהמוסד לביטוח לאומי ממילא משלם הבטחת הכנסה לנשים שאינן עובדות.

3. הכלים העומדים לרשות מסורבות הגט

לרשות מסורבות הגט עומדים כמה כלים שעשויים לסייע להן להתמודד עם מצבן:

- ייצוג משפטי ההולם את צורכיהן ואת עניינן המיוחד, ובכלל זה שירות שמציעות עמותות המטפלות בנושא, למשל – תנועת "אמונה"¹⁶;
- פנייה לבית-דין, אם נתן פסק-דין לחיוב או לכפיית גט, בבקשה שיפעיל סנקציות וצווי הגבלה אזרחיים נגד הסרבן;¹⁷
- הגשת תביעה אזרחית נזיקית נגד סרבן גט בגין הסבל, הבושה והנזקים הממשיים שנגרמו בשל עיכוב הגט.¹⁸ לדוגמה, בתביעת נזיקין שהגישה מסורבת גט נגד בעלה, אשר סירב לתת לה גט גם לאחר שביט-הדין הרבני חייבו לעשות זאת, אמר השופט מנחם כהן בבית-המשפט לענייני משפחה בירושלים כי לדעתו סירוב הנתבע לתת לאשתו גט עולה בגדר עוולת הרשלנות, בהתאם לפרשנותה הנזיקית, וקבע שהאשה זכאית לפיצוי מהיום שבו קבע בית-הדין הרבני חיוב גט.¹⁹ בית-המשפט לא חייב את הבעל בפיצוי בעבור הנזקים הממוניים – פיצוי בשל ההליך המשפטי ופיצוי בעבור הכנסה אבודה – שכן אלה יידונו בבתי-הדין, אבל פסק לאשה פיצויים ופיצויים מוגברים בסכום כולל של 425,000 ש"ח בעבור הנזיקין הלא-ממוניים שביקשה: פגיעה בזכות

¹⁶ אתר האינטרנט עתים – ייעוץ ומידע במעגל החיים היהודי, www.itim.org.il, "עגינות וסרבנות גט", כניסה: 4 בספטמבר 2005. ליאורה מינקה, יו"ר אמונה, מכתב אל מרכז המחקר והמידע של הכנסת מתאריך 6 בנובמבר 2005.

¹⁷ ש.ם.

¹⁸ אתר האינטרנט עתים – ייעוץ ומידע במעגל החיים היהודי, www.itim.org.il, "עגינות וסרבנות גט", כניסה: 4 בספטמבר 2005.

¹⁹ תמ"ש (ירושלים) 19270/03 - כ.ש. נ' כ.פ. תק-מש 2004(4), 353, 21 בדצמבר 2004, עמ' 363.

להתחתן; פגיעה בזכות להוליד ילדים; פגיעה בזכות להנאה מינית; בדידות חברתית; פגיעה במוניטין; פגיעה באוטונומיה; בושת, סבל, כאב והשפלה.

4. הצעות לפתרון הבעיה

במהלך השנים הועלו כמה הצעות לפתרון הבעיה שמסורבות הגט מתמודדות עמה. להלן חלק מהן:

- **תיקון חוק יחסי ממון** – חוק יחסי ממון בין בני-הזוג, התשל"ג-1973, קובע כי מועד חלוקת הרכוש הוא זמן פקיעת הנישואים, כלומר גירושין או מותו של אחד מבני-הזוג. אם אחד מבני-הזוג מסרב להתגרש, הנישואים אינם פוקעים וחלוקת הרכוש אינה נעשית.²⁰ אחת ההצעות לפתרון היא הפרדה בין מתן הגט ובין חלוקת הרכוש והדיון באחריות לילדים. הצעה זו מכוונת למלא תפקיד כפול: ראשית, למנוע מהאשה להישאר בלא משאבים מספקים לה ולילדים בתקופה שבה היא ממתינה למתן הגט מידי בעלה; שנית, הקטנת מרווח הסחטנות של הבעל בכל הקשור לדרישת ויתורים כספיים מהאשה כתנאי למתן הגט. קואליציית "עיקר", בשיתוף עם הרב חה"כ מיכאל מלכיאור, הגישה הצעת חוק בעניין זה (אשר נוסחה והובלה על ידי עו"ד צירה חורש, נציגת תנועת "אמונה" בצוות המשפטי של "עיקר"), אולם ההצעה נמשכה.²¹
- **הרחבת המצבים שבהם יחויב בעל לתת גט בתקנת ציבור של הרב הראשי** – ברשימה המורחבת ייכללו למשל גם בעל אלכוהוליסט, בעל מהמר ובעל עם בעיית סמים. גישת בית-הדין היום היא מצמצמת, ומכירה רק ברשימה קצרה של מקרים לחיוב גט.²²
- **הרחבת ההגדרה של "מסורבת גט" בבית-הדין הרבני**.²³
- **קידום הצעת חוק בנושא הפקעת קידושין** כך שיתאפשר סיום נישואים בלא צורך במתן גט מצד הבעל.²⁴
- **הקמת הרכבים ייחודיים של דיינים שידונו בתיקים של מסורבות גט לאחר שהמתינו תקופה מוגדרת לקבלת הגט**.²⁵
- **הגברת הסנקציות נגד סרבני גט**.²⁶

²⁰ טוענת רבנית רחל לבמור, "גירושין, סירוב גט והסכם למניעתו – עובדות מהשטח", צהר 20, 2005, עמ' 83-91, באתר האינטרנט http://www.kipa.co.il/upload/users_files/1094.PDF.

²¹ הגב' רחל עזריה, נציגת ארגון "מבוי סתום", ועו"ד בת-שבע שרמן, יו"ר הוועדה המשפטית של קואליציית "עיקר" ומנהלת ארגון "יד לאשה", ישיבה משותפת של הוועדה לענייני ביקורת המדינה והוועדה לקידום מעמד האשה, 4 ביולי 2005, וכן עו"ד בת-שבע שרמן, דף עמדה: מסורבות גט – הסחטנות הגלויה והסמויה.

²² טוענת רבנית לילי הורוביץ, נציגת ארגון "מבוי סתום", ישיבת הוועדה לקידום מעמד האשה, 23 במרס 2005.

²³ קואליציית "עיקר", דף עמדה לקראת דיון בוועדה לקידום מעמד האשה בנושא היקף תופעת סרבנות הגט, הסחטנות הגלויה והסחטנות הסמויה, 23 במרס 2005.

²⁴ שם.

²⁵ הגב' חוה קליין, מתנדבת בשדולת הנשים, ישיבת הוועדה לקידום מעמד האשה, 23 במרס 2005.

²⁶ הגב' רחל עזריה, נציגת ארגון "מבוי סתום" בישיבה משותפת של הוועדה לענייני ביקורת המדינה והוועדה לקידום מעמד האשה, 4 ביולי 2005.

• הימנעות מהפעלת לחץ על נשים להעביר תיקים מבית-המשפט לענייני משפחה לבית-הדין הרבני.²⁷

• **הסכם כבוד הדדי שמומלץ על ידי ארגון "קולך"** – הסכם קדם-נישואים המיועד לשמש לצד הכתובה. הסכם זה מבוסס על הסכם שקיבלה מועצת הרבנים האורתודוקסים בארה"ב, ובמרכזו התחייבות של בני-הזוג זה לזה כי אם יבקש אחד מהם להיפרד מבן-זוגו הוא זכאי לדרוש זאת ממנו. בן-הזוג מתחייב כי אם יעכב את הפירוד ישלם דמי מזונות חודשיים בסך 1,500 דולר או מחצית שכרו – הסכום הגבוה מבין השניים. ההנחה היא כי בן-הזוג יעדיף לתת את הגט ולא לשלם את דמי המזונות המוגדלים. תשלום המזונות מתחיל לאחר תקופת ביניים של שישה עד תשעה חודשים מיום בקשת הפרידה, ובמהלך תקופה זו יכול אחד הצדדים לבקש לעבור טיפול זוגי והצד השני מחויב להתלוות אליו. בתום תקופת הביניים, אם הזוג עדיין נשוי ואם צד אחד עדיין מבקש להיפרד, הצד שמסרב לסיים את הנישואים נדרש לשלם את דמי המזונות המוגדלים. הצעה זו זכתה לתמיכתם של כמה רבנים.²⁸

²⁷ ש.ס.

²⁸ אתר האינטרנט http://masoret.hevre.co.il/hydepark/topic.asp?topic_id=791073&whichpage=1, כניסה : 1 בספטמבר 2005.